

Märdikuu

4. päiv
2008

Nummör
23 (167)

Leht mass erälde
ostõn 5 kruuni

UMƏ LEHT

V Ö R O M A A R A H V A U M A N K E E L E N L E H T

**Palo Timo plaan 1000kilomeetrest
suusasõitu põhanabalõ**

Kae lk 2

**Nõglaravitohtri
imeht ei tii**

Kae lk 3

**Ruitlanõ: kuna Andsipist
inemine saa?**

Kae lk 4

Kotussõnimepäiv Võrol

Võro instituudin tulõ 20. märdikuu pääväl kell 11 kuvvõs kotussõnime-päiv kodoluu-, aoluu- ja nimchuviliidsilõ.

Võrokeelitside kotussõnime ammõtligust pruukmisõst kõnõlõs Kama Kaido, talonimmi muutumisõst Eesti keele instituudi keelekõrraldaja, kotussõnimenõvvokogo asõesimisi Pälli Piitre.

Ammõtligõ talonimmi keelelidsõ ainõ muutumist Võromaal seletäs Saarõ Evar, maastigusõnno Võro- ja Setomaa kotussõnimmim om uurnu Fastrõ Mariko. Timmi Uudo jutt om luudusobjektõ nimmist Võromaal. Muistõndit Lasva kotussõnimmist kõnõlõsõ

Järvpõllu Aini ja Lipingu Karmen.

Vanno maakuulõ nimmi tulõtas miilde kodoluu-urja Ojala Uno, Setomaa Mokornulgast kõnõlõs Obinita seto muusõumitarõ kodo-urja Sillaotsa Liidi.

Võro liina uulidsanimmist tege juttu Ruusmaa Artur, kiä om Kreutzwaldi memoriaal-muusõumi päävarahoiija.

Huvilidsõ piä-i kullõmisõ iist midägi masma, a hindäst tulõ teedä anda ildambalt 17. märdikuu pääväs tel 612 51 47 vai aule. kikas@siseministerium.ee.

UL

Võrokeelitside koorilaulõ võistlus

Võro selts kõrraldas 2010. aastaga Uma Pido jaos võrokeelitside koorilaulõ ja säädide võistlusõ.

«31. lehekuul Kubija laululava pääl peetü edimäde Uma Pido kõrraldaminõ näüdäs, et võrokeelitsit tekste om, millest saat laulõ tetä, a veidü om koorisäädit ja koorilõ pasvit laulõ.» selef Uma Pido pääkõrraldaja Ojari Triinu vahtsõ laulukonkursi vällähõikamist.

Edimäde Uma Pido kavan olf regilaulõ, rahvalikkõ laulõ, klassikaliidsi koorilaulõ ja kuurõlõ säetüisi poplulõ. Ku edimäde pido jaos koorisäade telliti, sis järgmäde pido jaos luutva kõrraldaja api seost konkursist.

Võistlusõlõ oodõtas nii koori-

säädit joba luudu laulõlõ ku ka vahtsit koorilaulõ. Laulu võisi passi ekä sorti koorilõ (ühendkuur, segäkuur, naiskuur, miihikuur, latsikuur, poissõkuur, mudilaskuur).

Ku vahtsõ teosõ luumisõ man om pruugit rahvalaulutekste ja -viise, sis piät neo olõma mõnõst vana Võromaa katsast kihlkunnast (Karula, Harglõ, Kanepi, Urvastõ, Vahtsõliina, Rõugõ, Põlva ja Rāpinā).

Parõmba tüü vali vällä žürii. Konkursi avvohinnafond om 35 000 kruuni.

Võistlustõid oodõtas 2009. aastaga vahtsõaastakuu lõpuni (31.01.2009). Teedüst saa tel 78 28750, 78 28752, 533 22 153 (Ojari Triinu).

UL

Kopra uputi tii är

HARJU ÜLLE
ylle@umaleht.ee

Minevä nädäli keskpäigast om Mõnistõ-Varstu vahelinõ tii vii all – kopra ehiti Ritsike ujalõ sändse tammi ette, et tuud tulõ naada rassõ-tehnikaga lahkma.

«Asi om kurb. Ku häste lätt, sis saami seo nädäli tammi är lahku.» hinnaš Varstu valla majandusspetsialist Tagamõtsa Taivo. «Hädä om tollõn, et tamm om viis-kuus miitret vii all, sinnä ütski tavalinõ kopp ei küünü.»

Tagamõts sellef, et vald luut lainada pikä nokaga koppa Vana-Antslast Kagumerkist, a parhilla tuud koppa viil remonditas.

«Septembrin lahkõsõmi taad tammi viimäte!» ohas Tagamõts lootusõlda helüga. «Egä naist koprist inne valla ei saa, ku näid saa nii pallo, et näid inämb midägi süvvä ei olõ! Või jo jahimiihi kobrast kütma sundi, a ma olõ esi kah jahimiiis ja tiia, et võit istu sääil päivi viisi ja ei näeki tedä!»

Võro keskkunnateenistüse jahindusõ ja kalandusõ pääasatundja Tanniku Margo kõnõl, et parhilla satas pallo vihma ja ku kobras kah ütten avitas, om suur uputus kerge tulõma.

Piaaigu nigu Niagaara juga – Mõnistõ-Varstu tii minevä pühapäävä hummogu. LAUBE KADRI PILDID

Viimätsel aol omma kopridõ pääle kaivanu ka Võro ja Urvastõ valla ni Ruusmäc kandi inemise: kopra omma mõtsa üle ugotanu vai tiitammõ sisse uma oosõ ajanu ja nii tiid lahknu. «Suvõl olf Luhamaa tollipunkti lähkül kõrralik üleujotus, jahimehe lahe tammi är ja püüdse kopra vällä, sääil olõ-i inämb pahandust olnu.» selef tä.

Tanniku Põlva ammõdiveli Männiste Mikk ütelf, et ka Põlva maakunnan omma jahimehe seoniaoni kopridõga toimõ tulnu.

Tä selef, et ku kobras koskil vett paisutas ja inemine om tuuga hädän, sis või julgõhe

Vingõmba massina umanik julgusi iks läbi sõita kah.

jahimehe appi kutsu. Jahihuu-aol olõ-i vaia ka koprajahis crilupa pallõlda.

Ku jahimehe taha-i avita, vinütäse vai inemine ei tiia, kelle käest nimelidselt piässi api küsüma, sis saa nõvvo keskkunnateenistüest.

Võrokõnõ Lattiku Jaan matõti Villändihe

Puulpäävä, 1. märdikuu pääväl matõti vanalt Võromaalt Karula kihlkunnast Lüllemäe lähkül peri kerikuopõtaja, kirä- ja riigimehe Lattiku Jaani ja timä naasõ Alice'i põrmu ümbre Villändi vanna surnuaida.

Avvotallitus olf Villändin Paulusõ kerikun. Ümbrematminõ tetti Lattiku 130 sünnü-aastapäävä ja Eesti Vabariigi 90 sünnüaasta puhul.

A mille matõti võrokõnõ Villändi, mitte Lüllemäe kalmauaida?

«Tuu olf umatsidõ, noiidõ siän tütrepoja Pätsi Matti ja veletütre Helbe Merila-Lattiku suuv.» selef Kotovi Toivo,

22. rehekuul Lüllemäel olnu Lattiku-teemalidsõ päävä kõrraldaja. «Lattik sündü Karulan, a olf iks 30 aastat Villändin keriguopõtaja.»

Kotov kõnõl, et Lattiku Jaan külh esi ütelf es, kohe tä tahtnu matõtu saia, a et Villändi olnu õigõ kotus, tuud võisi vällä lukõ Lattiku mälehtüisiraamatist «Viljandi kirikumõis kõneleb» ja «Minu album». Villändihe om sugulaisil ka keremb kalmu kõrda tegemän kävvü ku Lüllemäele.

Lattiku Jaan olf edimäde Eesti vabariigi aigu haridus- ja välisministri, keriguopõtaja ja kirämiis. Uman loomingun om tä värvikalõ seletänü Karula-kandi poiskõisi ello karula keelen.

Lähembält saa Lattiku Jaani loomingust lukõ: <http://www.wi.werro.ee/kirandus>.

Lattiku Jaan kuuli 27.06.1967 Stockholmin.

HARJU ÜLLE

Lindora laat – hulga rahvast ja hää ilmakõnõ. Lindora laat trehvü timahava nädäli sisse, tõsõpäävä pääle. Tuust huulmada olf rahvast hulga. Müüjit jakku egäle poolõ, ostjit ja uudistajit kah. Auto saaisva pia Tabina külä tõosõ otsani vällä.

Ilmaga timahava vidi. Inne laatu sattõ, viil üüsegi sattõ ja perän laatu pand' kah sadama, a laadu aigu olf ilm õkva nigu tellitü.

Laadu pääl müüdi egäsugumast kaup, söögikraamist võrrijuppõni vällä. Ostmist vast olf tsipa veidemb ku muidõ. Majanduslangus õks. A esiki nuu, kiä midägi osta es jõva, sai sõpruga mõnusat juttu aia. Tähtsä asi tuugj.

RAHMANI JANI jutt,
HARJU ÜLLE piit

Võro keele nätäl 3.–8. märdikuul

4.11 Lasteka tunn
(multikiid näütäs ja noiõ helü andmisõst kõnõlõs Ojari Triinu):
9.50 Lüllemäe koolin
11.30 Harglõ koolin

5.11 Laulutunn Laube Kadriga:
13 Võro erihuldusteenüste pääväkeskusõ klubin Mosaiik

6.11 Aokirändüse tunn (Uma Lehe toimõndaja Harju Üllega):
9.50 Kuldrõ põhikoolin

7.11 Vana Võromaa tunni
(Nele Reimann-Truija ja Saarniidü Hardiga):
8 ja 8.50 Kruutusõ koolin
11 Sabõrna koolin

7.11 kell 19 Esäpäävä laulu-, tandsu- ja tiatriõdak Vana-Koiola kultuurimajan
* Võromaa noorõ perimõsmuusigu
* Krabi külätüatri näütemäng «17 keväjäst hetke ja suvi»
* Tandsus mängvä lõõdsapoisi Ubina Juhan ja Rikkeri Siim
Pilet 25.- (perrepilet om esäpäävä puhul kah 25.- tervele perrele!)
Latsõ ütten ja pidolõ!

8.11 Võro keele ja kultuuri tundmisõ olümpiaat «Ütski tark ei sata taivast» 8. ja 11. klassi nuurilõ Võro keskliina gümnaasiumin.

Teedüs: www.wi.ee, tel 511 7348

Kopra-hädän piässi riik avitama

Teno koprilõ om vesi mi jökin-järvin hulga puhtamb. Kobras ehitas oja vai jõokõsõ pääle uma tammi ja tuu takan settüs vesi puhtambas. Kobras om ka põnnõv ja illos elläi, a hätä om timäga kah.

Hädän omma nuu, kink mõts vai maa om kopra paisõ peräst vii ala jäänü. Täambä om kopraga hädän ka Varstu vallavalitsus: vald piät tii kõrran hoitma ja ku kobras tii üle ujetas, piät kõrraldama tammi lahkmisõ. A nigu vällä tulõ, olõ-i tuu niisama lihtsä ja lätt pallo masma. Ja tammi lahkmisõst om api ka õnnõ väega lühküs aos – kobras om kipõ ehittäjä.

Kuu ao iist kirof keskkunnaministri alla määrüse, mink peräst mass riiklik luuduskaitsekeskus kinni kafo, miä omma tekütänü hülge, rändtsirgu, kahr, susi, ilves, curuupa naarits, meri- ja kalakodas. Kobrast säält nimekiräst ei lövvä. A nigu nätä, om kopraga hädä suur, timäga võitlõminõ käu sakõstõ maaumanigulõ ja jahimiihile üle jõu. Riik pidänü näile tuu man appi tulõma.

HARJU ÜLLE

UMALEHT

Telmisenummõr 00917

Ilmus egä katõ nädäli takast tõsõpäävä

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro

E-post: umaleht@umaleht.ee; info@umaleht.ee

Päätoimõndaja kt: Jan Rahman 78 222 21, 56 606 494
info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org laiivi77@hotmail.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariiko Faster 56 213 177
mariiko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF

Trükjä: AS Võru Täht

Leht Internetin: http://www.umaleht.ee

Lehe välläandmist tugõva:

Riiklinõ programm «Lõunaesti kiil ja kultuur»

EESTI KULTUURKAPITAL

Midä ütist om võrokõisil ja Vinnemaa soomõugrilaisil

Opimi ütstõsõlt!

Võrokõisi sais om küländ hää, ku Vinnemaal elävde väikeisi soomõ-ugri rahvidõga kõrvuusi kaia. Nimä piät pallo inämb võitlõma ellojäämise, uma kultuuri alalõhoitmisõ iist.

Siin ka mõni mõtlõs, et võro kiil lahk eesti kiilt, a mu meelest om taa ütisele eesti kultuurilõ hoobis kasulik. Algusõn tundu, et seo om paari-kolmõ inemise jonn, a parhillatsõs om terve rahvas uhkõlõ ütenu: omma uma etendüse, võro keelen om ilmunu väega hääd kirändüst. Vabalt ja suurõ lustiga ajati umma asja, tast om soomõugrilaisil kimmähe midägi oppi.

A võrokõisil ja tõisil soomõ-ugri väikeisil rahvil om ka hulk ütitsit murrit: kõik ei loe uman keelen kirotdõd. Mille: Vinnemaa soomõugrilasõ omma saanu vinnekiilse haridusõ, võrokõsõ eestikiilse haridusõ.

Noidõ rahvidõ tukõv külõ om küläkkultuur: maridõ, udmurtõ, mordvalaisi, komidõ külä omma pallo suurõmba ku Võromaal. Külä om tuu, miä toit, and elõjõudu. Nigu meil eesti aol kõnõldi, et luulõ eläs parsil.

Vinnemaa soomõugrilaisi om lahknu liinastuminõ. Teil siin Võro liin tulõ ašaga kinäste

üten, a udmurtõ pääliin Iževsk om kõgõ olnu Vinnemaarelvatehas, Kalašnikovi automaadi sünnukotus, kon vinlanc tävveligult preemiis om. Udmurtõl om sääln hinnäst väega rassõ masma panda.

Võrokõisil omma keelepiiri-probleemi: kost tuu piir juusk? Mändse suhtõ omma mulgi ja tarto keelega? Seto ja võro keele suhtõ – kas neo omma peris eräle keele?

Paar-kolmkümmend aastaka tagasi olf mordvalaisi inämb ku cestläisi, a näide arv om kipõlt sadanu. Perräjäänüist omma kats kolmandikku ersä ja kolmandik mokša. Mokša eläse kimmä kotussõ pääl, ersadõst kats kolmandikku diasporaan ida puul. Ku vinne usk presse pääle, sis mokša võti tuu küländ kipõlt vasta, a ersa olli kangõmba ja pagõsi är hummogu poolõ. Sääln nä eläse lajan ja nii om umma kultuuri rassõ hoita. A ersa pidävä umma kiilt kimmält eräle keeles. Sama om mägi- ja niidumaridõga. Ütstõsõst nä arvo saava, a tiia-i, kas niidü-

VALTONI

ARVO, kirämiis, soomõ-ugri ašatundja

mari nakkasõ kunagi mäemari keelen lugõma, kuigi sinnä om hääd eesti kirändüst ümbre pant.

Mu kõgõ edimänc trehvämine olf Tšiberin Novosibirski oblastin. Tšanõ rajoonin om Orava külä, sääln elli Oravilt vällä rännänü võrokõsõ. 1960. aastil laulõti sääln 19. aastagasaa laulumänge-laulõ. Väiku tütrigu kõnõli umavaihlõ vinne keeli, a ku tüllü lätsi, sis tullf külh võro keelen: «sa kurradi heng!» Ku umal aol raamadukogodõn esinemän käve, olf mul autojuht Ojaperv. Et elli Tšiberin kah Ojapervi man, küsse, kas nä omma sugulasõ. Olliki, ja autojuht olf eski sääln käünü. Ilm om väiku.

Olõ tuud huviga kaenu, kuis vaihlõ teküs nali õnnõ keelen, näütüses Ruitlasõ nafa. Ka Lattiku Jaanil, kelle juttõst ma luku piä: esä, ku sa mõtsa läät, tuu mullõ üt luuk! Mi olõ Pätsu Mattiga langu – timä tütar ja mu poig omma abielon. Lattik olf mu minijä vana-vanaesä sis.

Valtoni Arvo kõnõf soomõ-ugri rahvidõ kirändüse osast keele alalõjäämisõ ja arõnõmisõ man konvõrõntsil «Kirändüs/kiil veidembüsen», midä peeti 30.10–1.11 Võrol Kandlõ kultuurimajan

Kiri

Kiri kiroda aadrõssil
Tartu 48, Võro liin
65609 Uma Leht vai
info@umaleht.ee

Toimõndusõl om õigus kirju toimõnda ja naid lühendä. Kirä iist hono-
rari ei masta.

Puiga om illos!

Käve Puigal, külä 370. aasta-pääväl, külh joba suvõ lõpu-poolõ, a hing ei anna seoniaoni rahhu – piät õks vällä ütlemä, ku ilosas ja kõrda tett om Puiga.

Kuna elli ka esi kunagi pikembät aigo sääln, sõs tiia võrrõlda.

Ku esi sääln elli, olf Puiga paari suurõmba maja, poodi ja latsiaiaiga väikukõnõ külä. Lille olf maiu ümbre veidü. Kuuli ja parki õs olõ ollaki.

Parhilla om Puiga joba väiku allõv. Egäl puul om tunda inemiiis tüükust ja kõrraarmastust.

Haljastusõ iist kandva huult Vijardi Külli ja Reili Anu (timä huult ja iloarmastust om nätä latsiaia ümbre). Latsiaid om suutumas tõõsõ näo saanu, nigu terve Puiga.

Soovi kõigilõ Puiga inemiiisile jõudu ja tervüst. Hoitkõ umma ilosat küllä!

JÕGI JUTA

Palo Timo: vaimu piät triinma, muido lindas katus päält!

Võro külle alt Meegomäelt peri polaaruurja, mõtsäulembä poig Palo Timo (29) võisi saia kõgõ julgõmba võrokõsõ avvonime: timahava kevjä suusaf tä ütenu (vägüsi üten ant) norrakaga 600 kilomeetrit üle Gröönimaa. A tuu olf Timo jaos viil turismireis: joba tä plaan 1000kilomeetrist suusamatka põhapuulusõlõ: oiduja ijä all 3–4 kilomeetrit külma ilmamerd, sääl takan limpsas nälane ijäkahr kiilt, ütündä... Brr! A Timo esi kõnõlõs tuust nii rahuligult!

Kuna maiõuurmisõ-himo pääle tullf?

Latsõpõlvõn, ku naksi lugõma edimäidsi seiklõjijõ ja maiõuurjijõ reisikirju. Esieränis polaarseiklõjijõ ummi – mul om lumõ ja ijäga sääne umma-muudu hingeline side. Seo om siist Võromaa mõtsu seest vällä kasunu. Ku ma väikust pääst suusatreini lätsi, sis sai suusatamisõst elostiiil.

Käve Võrosuu põhikoolin, midä parhilla inämb olõ-i. Seo olf liinakoolõst kõgõ maalähedädsõmb – tunni olli sakõst välän ja mõts olf kiviga visada.

Kost tullf mõtõ sõita suusõga läbi Gröönimaa?

Nansenist (Norra polaaruurja Fridtjof Nansen (1861–1930) – UL) sai iinkujjo. Timä oll 120 aastaga iist edimäne, kiä sõit suusõga üle Gröönimaa – tuuga tä vastas är kavvadsõ küsumüse, mis Gröönimaa siscosan om. Kai atlast, sääln laiutas ütshkõ valgõ saar ja sis tullf mõtõ suusõga tuust saarõst üle sõita.

Sul es lubata ütündä minnä. Kuis sutsõt leppü, et kiäki andas ütenu?

Taani riik nimme peris es ütlen, kes piät ütenu minemä. Ma inne hafodi taad formaati, et lää ütündä, kuiki mul om väega hääid sõpru, kellega olõ käünü põnõvin paigun rändämän. Aku ütündä käüt, om kontakt ja side luudusõga pallo suurõmb, seo tuu ütenu süvambä hindätundmisõ ja avastusõ hindä seen. Olõsi jah tahtnu ütündä minnä, a katõkõistõ es olõ kah vika.

Midä naanõ ja vanõmba arvsi su plaanist ütündä Gröönimaalõ minnä?

Imä olf algusõn iks vasta, et piät sa säänside asjuga tegelemä. A nä opsõ tuust arvo saama. Nüüt nä omma joba harinu. A egä käügiga omma näil iks uma hirmu.

Kohe järgmäne kõrd tahat minnä?

Tsihi Põhapuulusõ pääle. Tuu om tõsinõ ettevõtminõ, seiklõjijõ siän peetas tuud kõgõ hullõmbas. Esieränis parhilla, ku om tiidä, et põhapuulusõ ijä sulas egä aastaga õnnõ rohkõmb.

Seo om nii tuhandõ kilomeetrite pikkunõ uurimiskäük. Tuud om tettü nii ütündä, katõkõistõ vai mitmõkõistõ – tuu om «eikel-legimaa» nigu Antarktikagi ja kiäki saa-i sullõ piirangit tetä. Ma taha minnä ütündä, a tuu nõud viil ummi inemiiisiga läbi-kõnõlõmist. Muidogijõ om viil pallo huvitavit kotussit, kohe tahasi minnä, a elo om pallo lühkene. Lämmä kotussõ omma joba pääst vällä visadu – sinnä niginii ei jõvva. Tahasi kõik suurõmba ijämütsü är kävvü.

Kas olõt kunagi pidänü ka uma elo peräst pelgämä?

Peris lähküst olõ-i surma

HARJU ÜLLE PILT

Naanõ Katre, kolmõaastanõ poig Nansen ja Palo Timo esi uman esäkoton Meegomäel.

nännü. A hirmu olõ iks tundnu. Kasvai sis, ku ollimi Gröönimaal kurikuulsa Pitteraqi platoo pääl, midä kutsutas «Laskuvass erinevä ja tuu tekütäs külma õhuvoolu, mis allapuulõ minegi aigu kõrrast kipõmbalt liikma nakkas ja niimuudu suurõ tuulõ tege.

Ku iks ehität telgile lumõst müürü, ku tuul puhk 40 miitret sekondin ja tuu ehitet müür lindas minemä, sis läät õnnõ telki, tõmbat hinnäst süvväle magamiskotti ja loodat õnnõ, et telk iks vasta pidä. Nii mi sis istõmi Gröönimaal kats ja puul päivä ja oodimi, et tuul veidikenegi nõrgõmbas jääs.

Sama olf ka sis, ku olli ütündä Norran Hardangervidda platoo pääl ja trehvis säänsõd tormi kätte, et istõs lihtsäle telgin neli üüd-päivä ja puhasti õnnõ telki lumõst.

Kas inne sändsit käuke om ka vaia midägi oppi?

Kimmähe. Pallo pelgäse uma füüsilise poolõ peräst. A pallo tähtsamb om iks vaimnõ puul. Ku sa iks olõ-i umma vaimu triinü, sis võit ullis minnä vai nigu muudsan keelen üldäs: «katus lindas päält». Neli-viis päiva telgin uutminõ käu iks pallõdõlõ üle jõu. Vaimu om muidoki rassõ triini. Või külh kelguvidämist autokummõga perrä tetä, a ekä vaimõst olokõrda ei suta kiäki ette nätä.

Ku polaarkäügil hättä jäät, ku kipõlt abi tulõ?

Sukka om kõikaig ütenu sääne asi nigu hädäabi majakas. Ku midägi juhtus ja sa näütüses saa-i inämb kõnõldagi, sis avitast tuust, ku klapi vallalõ tiit ja nuppu vaotat. Tuu saat signaali hädäabikeskustõ ja sääln saias su koordinaadi. A ku kipõlt

pästetäs, olõnõs tuust, määne ilm om. Helikoptõriga saat 1–2 tunni peräst joba pästetüs, a ku ilm om halv, sis olõ-i midägi tetä, piät uutma.

A mis tüüd muido tiit, ku ei seiklõ?

Ma olõ-i professionaalnõ seiklõja, kuiki ilman om ka sändsit. Või-olla õnnistus ka mul kunagi seoga leibä tiini. Seo om osa meeclahutusõst: pakut ummi juttõ ja piltega võimalust seikluisist ossa saia. A seost sügüest olõ jälki opilõnõ. Astõ Tarto ülikuuli doktorantuuri geograafia pääle. Üts osa om sis taa seikluisi puul, kon ma esi käu, ja tõnõ puul om seo tiidüse-puul (Palo Timo om kliima-uurja – UL)

Kost seikluisi jaos rahha saat?

Algusõn panni iks uma säästu

Küsse PEEDOSAARÕ KAISA

Nõglaravitohtri imeht ei tii

PEEDOSAARÕ KAISA

Ku Urvastõn Lümätü külän jääs silmä postkast, hiina hieroglüüfi pääl, sis tiiät, et tan eläs nõglaravitohtri Kuhlbergi Lembit (56). A tüüle käü Võromaal miis kavvõlõ – Järva-Jaani.

Tasadsõ jutuga tohtriherrä võtt küläliisi vasta tarõn, mis lõhnas viiruki perrä, ja pakk rohilist tsäid, kon seen pronkslutiklilli – ollõv maru hää külmetüse vasta.

A ku inemine om nii kül-mä saanu, et sälg kõvva valtas ja valu perrä ei jää, sis piät Lembit iks uma nõgla vällä otsma. Ka tüüga üle pingutamisõst tulnu valu vasta om nõglaravit ap. Timä mano tuldasi esi, mõnikõrd saat ka perretohtri vai närvitohtri.

A egä Kuhlbergi Lembit olõ-i määnegi šamaan vai nõid: ku iks inemine om hinnast tüüga peris är tapnu, ega sis nõgla kah imeht tetä saa-i. «Ülejõu tüüst vai rassõ asa nõstmisõst või tulla äge radikuliit ja sis avitas õnnõ aig vai kirurgi väits,» tiid inne nõglaravvi peris meditsiini tuiirnü miis. «A parhillatsõl aol ei taheta nii väega lõigada, inemine piät inne pallo kannatama, ku ülepää jutulõgi saa.»

Ütskõrd kõlist Lembitulõ miis ja selet, et kac kos lugu, olõ jalust maan ja saa-i

HARJU ÜLLE PILT

Nõglaravitohtri Kuhlbergi Lembit eläs Urvastõ lähkül Lümätü külän, a tüütarrõ pidä Järva-Jaaniin.

sukugi liiku. Arvas, et sai kül-mä. «Ku miis esi mu mano tull, sis tull vällä, et närvi pitsümine oll nii suur, et nõgla inämb es avida,» kõnõlõs Lembit. «Halv oll, et tä kotost vällägi, mu mano tull.»

Kuhlbergi Lembit ütles, et nõklu ei saa pruuki ka vähä-ravis, nakkushaiguisi ravis vai inemise pääl, kinkal om toss välän – nõgla avitasõ väke tasakaalu aia, a ku olõ-i, midä aia, sis olõ-i nõkluga tsusk-misõst ka määnestki api. A noorõlõ inemisele om Lem-bitul kimmäs jutt: võimlõ,

tuust om hulga rohkõmb api ku nõglust!

Suurõmb jago hädaliidsist omma iks vanõmba inemise. Hariligult neo, kes olõ-i muialt api saanu. Naisi tsipa inämb. Mehe tulõva sis, ku perämäne hädä käen. Ku inemise tulõva Lembitu mano api otsma, sis nä algusõn iks pelgäse naid terävit nõklu. Päält edimäst kõrda om hirm lännü.

Kas nõgõl või ka võlssi minnä ja miä sõs saa? Lembit seletäs, et veidü «võlssi» minek omgi hää: ku nõgõl peris närvi pääle trehvänü, olnu inemisel

väega vallus. Ku lätts tsipa närvist müüdä, sis inemene tund, et midägi mõikas, a väega ebumakav olõ-i.

A ku nõgõl lätts sinnä, kohe ei tohe minnä, näütüses kopsu, sis om kuri kaan. «Õhk või pästä kopsukelme vahelistõ ruumi ja inemine saa-i inämb hingädä,» seletäs Lembit. «Tuud kutsutas 'õhkrind'.»

Pikk tii hiina meditsiini mano

Kuhlbergi Lembit mõista-i seletä, mille timäst hiina meditsiini asatundja sai. Edimält lätts tä

bioloogiat opma. Olf viis aastat taimõfüsoloog. Sõbõr kutsõ meditsiini opma ja Lembit mõtõl, et mille ei? Tudiirse tuu ala är, trehväs tohtritüü pääle ja 1988. aastagal pakuti hiina meditsiini tävvendkoolitust.

Ku tuudaigu oll odavamb üts hiinlanõ siiä jutustama tuvva ku esi kambaga Hiinamaalõ linnada, sis mineväästa linnaš punt klassikalidsõ Hiina meditsiini seltsist koolitusõlõ Hiina Xinjiangi traditsioonilidsõ meditsiini haigõmajja. Lembit oll kah pundin.

Kül Lembit imeht tuud haigõmajja – tuu oll nigu marmorpalee, egän palatin oll plas-mateleviisor. Ravialotsis olli nii perädü rikka ku ka hariligu hinlasõ. Riik mass puul ravist kinni, puul tulõ esi massa.

A hiina kiilt olõ-i Lembit seoniaoni selges saanu. Tä ütles, et nii rassõ tuu olõ-i, nigu arvatas, a silpe piät väega kimmä tooniga vällä ütlemä ja kiräpilt om kah mi silmi jaos väega kripul.

Hiinan pandas tõnõkõrd tsäi sisse skorpionit, siugõ ni muid eläjit. Lembit ütles, et hiinlaisil hindäl om kama kats, mis tsäi seen om. «Nä niginii söövä kõkkõ jo,» seletäs tä. «Mõni om maitsnu sääl peris elosast pääst skorpionnõ.» Lembit rahustas, et timä joht panõ-i tsäi sisse midägi säänest – olõ-i jo Eestin naid skorpionnõ koskilt saiki.

Päält tohtriammõdi om Lem-bit ka kõva sugupuu-uurja. Sugupuu, midä tä näütäs, om

nii pikk, et võtt peris hirmu nahka. Kõgõ vanõmba juurõ, midä tä tiid, omma Tartomaal Kambjan. Kõgõ vanõmba edevanõmba nimi oll Kula Juhan. «Tuu laulatõdi 1719 Põka Tooma tütre Epuga. Säälit kavvõmbalõ olõ-i inämb midägi võtta. Põhasõda tull pääle,» seletäs Lembit. Timä imä juurõ omma Rõugõn, imäpuulsõ sugulasõ olli Linnassõ.

A tuu Kallastõ talo Lümätü külän ostsõ Lembitu esä sis, ku pensi pääle jäi. Lem-bit pidä tuud hindä kodos. «Siin saa nigu ellä kah, sääl Järva-Jaaniin om mugu tüü ja tüü,» kõnõlõs tä.

A umma nõglaravitarrõ Kuhlbergi Lembit Järva-Jaaniinist kohegi lähkümbäle kah är kolli ei taha – ollõv väega pallo asatamist. No ku mõni võrokõnõ mugu sõit siist Järva-Jaani, sis lätts Lembitul süä hallõs ja avitas lihtsambät hätä praavita ka uman koton.

Kuhlbergi Lembit om lõpõtanu Võro Kreutzwaldi gümnaasiumi 50. linnu.

«Mi klass hoitsõ ütte. Kümme aastat tagasi nak-simi kokkotulõkit kõrralda-ma ja teemi tuud nüüt õga aasta kongi Lõuna-Eestin,» kõnõlõs tä.

Tastlinnust omma tuntum-ba inemise viil velle Reil-jani (Janno ja Villu), Mehiku Aare, Kalevi Lembit, Neeo Ülo, Pauri Toomas, Treumuthi Piitre.

Koolilatsõ: väiku kuul om kõgõ parõmb koolivägivalda ärhoitja!

PEEDOSAARÕ KAISA

Kuis om vanal Võromaal lugu koolivägivaldaga, min-kast nii hulga kõnõldas? Midä väikumb kuul, tuu veidemb vägivalda, arvasõ koolilatsõ, kink käest sai tuu kotsilõ küsütüs – kullõlgõ, kuulõ kinnipandja! Nii Põlva ku Võro politsei mano om timahava joudnu umbõs samapallõ, kümmekund koolivägivalda juhtumist.

«Mi koolin om rahulik, olõ-i nännü, et kedägi kiusatas,» ütäl Aia Minni (14) Puiga põhikoolist. «Määnestki vägivalda ei olõ, hoiami kokko – meil jo väikene kuul kah!» kõnõlõ Orhidejevi Jaana Haani-Ruusmäe koolist. «Olõ iks kuulnu, et kac, sääl kiäki lei kedägi,» selet Kanepi gümnaasiumi näio Kõivu Hip (18). Esi tä tapõlust nännü ei olõ, a nafmist küll.

Liinakoolin iks vägivaldast ei päse. Saarniidü Hardi (17) Võro keskliina gümnaasiumist sai koolivägivalda tunda põhikoolin: «Sis suurõmba poisi panni jalgu ette ja mõnigi kõrd lõpõti põrmandu pääl, nõna verine,» mälehtäs tä.

Mõttusõ Aksel (17) Rāpinä ütisgümnaasiumist olõ-i pessä saanu: «Vast tuuperäst, et sai paar aastat karatega tegeldüs,» arvas tä. «A nännü olõ iks, kuis väiku poisi kakkõsõ ja sis astu iks vahelõ. A suurõmbilõ nii julgõlt vahelõ ei lää. Peräh saat viil esi kah liti kirja.»

Opilasõ tiidvä ja nägevä koolivägivalda iks inämb ku oppaja. Üts Kanepi kooli oppaja (nimme es taha tä üteldä) kõnõl, et vägivalda tundu koolin veidü ollõv, a ku tetti opilaisi siän üts küsumine, sis tull vällä, et taad iks om. A säänest tõsõ latsõ koti ärkämist ja muud kiusamist näge ka timä egä päiv päält.

Võro nuursuupolitsei vanõmb-konstaabli Ploomi Inga kõnõl, et põhikoolilatsõ omma põhilidsõ, kiä politseihte koolivägivaldast, päämidselt tõukamisõst ja lüümisest, kõnõlõma tulõva. Põlva nuursuupolitsei konstaabli Rinne Riina selet, et timä om kokko trehvänü inämb nafmisõ, kiusamisõ ja halvastõ ütlemisega. «Kimmähe om ka füüsilist vägivalda, a kooli ei taha tuust kõnõlda. Proovitas iks umavaihlõ toimõ tulla.»

Midä tege politsei kiusajaga? «Ku kiusaja om alla 14, sis saadõtas alliilidsi komisjonni. Ku üle 14, sis lätts joba kriminaalmenetluses,» selet Ploomi Inga. «Edesi või asi joba kohtuni minnä. Menetlüs alostõdas juhul, ku om kihälidselt vika tett (pesmine, jalaga toukaminõ jne). A eks naa kõik omma vastamiilt ja jälle asa. Ku perän tulõ viil vällä, et nii tsilokõsõ asa peräst minti kallalõ, sis küll ei mõista inämb midägi üldä.»

Oppajat iks nalält ei kiusata Puultõist kuud tagasi kiroti lehe tuust, kuis Vahtsõliina kooli oppajat üüse telefonin sõimati ja ähvärdedi. Tuu om siski ütsik

juhus ja üte kurikaala tego. Üts Vahtsõliina keskkoolitütärlats (uma nime lehtepandmist tä es taha) selet tuud luku Umalõ Lehele ja ütäl, et ei olõ nõun meediä luud pildiga, nigu olõsi Vahtsõliina opilasõ vägivaldsõ: «Ähvärdsõkõnnõ tekä üts mi kooli inneskine opilanõ, kes ei olõ seoniaoni karista saanu.» Tuud 9. klassi hädäga lõpõtanut ja sis koolist är lännüt poissi tä hää sõnaga meelen ei piä: «Timäga olõ-i millestki kõnõlda, tä pidi hinnast kõigiga kehväste üllen ja es taha oppi kah.»

Muido ollõv Vahtsõliinan koolivägivalda veidü. Tütärlats mälehtäs ütte juhtumist, ku kiäki vika sai: paar aastat tagasi hällü üts 13–14-aastanõ poiss tooliga ja tõnõ haard täl pääst kinni. Asi lõppi kaalanisõrdusõga ja pääst haardja sai karista. A Parksepä kooli psühholoog Metsla Luule om ka sändse koolivägivaldaga kokko puttunu, et terve klass om üte oppaja vasta. «Vat tuu om rassõ juhus, sis piät egä opilasõga eräle kõnõlõma ja tuu võtt aigu,» tiid tä.

Kas koolilaskjat piät ka Võromaal pelgämä?

Vahtsõliina kooli tütärlats om kimmäs, et ütski timä kooli opilanõ ei tulõ püstoliga kuuli tõisi maaha laskma. «Meil om väikene kuul, ma tunnõ jo kõiki, meil ei olõ säänest,» arvas tä. «Ja säänest püstolil olõ-i kah kellelgi nii võtta. Mõnõ esäl vast om koton jahipüss, a tuud joht latsõ kätte ei saa.» Samma

arvas ka Kõivu Hip: «Väiku pelgämine iks om, a vast säänest asja iks ei juhtu.»

Tõsõ opilasõ nii kimmä ei olõ. «Ma arva, et naist lask-miisist, pussitamisist ja hindä-tapmiisist es tohtnu nii pallo kõnõlda. Mõni ull võtt oppust ja tege perrä, et näet, lahe, pääsessi telekahe,» löüd Aia Sirlil (14) Vilustõ koolist. «Hirmus seo asi iks om, a säändsõ asa tulõsi mu meelet salahusõn hoita.»

Tuudsamma arvas ka Lahe Anti (17) Parksepä keskkoolist. «Kõgõ hullõmb om tuu, et püssä saa maru lihtsä kätte,» murõhtas tä.

«Arva, et neo hädä tulõva tuust, et haridussüsteem logisõs veidükene,» löüd Saarniidü Hardi. «Tulõ koolist kodo ja magama saa viil kell 12 üüse ja poolõ asa omma iks tegemäldä. Nii tulõ stress ja säält naa võimaligu hindähetõmbuja tulõva. A sändse laskmisõ iist olõ-i mi kiäki kaitstu. Parõmb ette är hoita taad asja ku peräst kahitsa, mis halvastõ teimi.»

Et mi kooli ja inemise ei olõ tegeligult sändse Soomõ muudu koolilaskmisõ iist kaitstu, löüd ka Võro nuursuupolitsei vanõmbkonstaabli Ploomi

Inga. «Väiku asi, midä egäüts tuu vasta tetä saa: huulõgõ ütstõsõst,» soovitas tä. A Põlva nuursuupolitsei konstaabli Rinne Liina ei usu, et mõnõn Põlva koolin võissi laskmisõs minnä.

Direktrile politsei õigusõ?

Miä avitanu koolivägivalda veidembäs võtta ja väikeisi kufategejit ohjõn hoita? Haridusministeri Lukasõ mõttõl, et koolidirektril võisi olla politsei õigusõ halvu latsi karista, om Võromaal nii tugõjit ku vastatsit.

«Seo annasi direktrile inämb võimaluisi midägi ette võtta,» arvas Kanepi kooli opilanõ Kõivu Hip. «A peris politsei õiguisi ma hääs ei kitä. Sis lääsi asi vast pallo hullus.»

KOHA PRIIDU TSEHKENDÜS

Rāpinä ütisgümnaasiumi opilanõ Mõttusõ Aksel arvas, et direktrile politsei õiguisi and-minõ om hää: «Tuu parandas

kõrda ja kooliello laembalt kah.»

A Vahtsõliina kooli tütärlats om vasta: «Direktri om meil niigi autoriteet, tuu ei tulõ päähagi, et kiäki tälle vasta haugussi,» kõnõlõ tä. «Ja tegemist om täl niigi hulga, et viil sändse asaga jannada. Las politsei tüü jääs iks politseile.»

Niisama ei kitä Vahtsõliina kooli tütärlats hääs tuud, et erikuulõ päte arvu mitu kõrda väikumbas võetas ja harilik kuul piät näidega toimõ tulõma. «Mi koolin tetäs niigi kõik, mis saa tetä, et latsi iks vähämbält 9. klassi lõpuni vällä vitä,» kõnõlõ tä. «Ma näe kõrvalt ka Vahtsõliina erikooli latsi, näid ei saa hariligõ opilaisiga jo kokko laskõ – näil ei olõ jo määnestki arvosamist, midä

võit üteldä ja midä mitte, õiõndsõ kõigiga. Mi koolin om iks kõrd majan.»

Mõttusõ Aksel om sama miilt ja arvas, et erikooli-latsõ muutva tervet klassi ja näid om väega rassõ harilikun koolin käümä opada. Opmisõst tulõ-i sis ka tõisil latsil midägi vällä.

Ka Kõivu Hip arvas, et vägivaldsõ noorõ piäsi iks eräle koolin olõma. Kanepi kooli oppaja ütles kah, et ku parhillaki lätts mõnõn tunnin inämb aigu kõrrahoitmisõ ku oppamisõ pääle, sis ei kujoda ettegi, miä sõs viil saa, ku mõni erikoolist tagasi tulnu lats sinnä saadõ-tasi.

Vinge võhru, koolitõdu hiire

SÄINASTI ASTA

Mõimi uma talo Tartomaal maaha ja pagõsimi är siia Põlva kanti noidõ hirmside rottõ iist.

Prõlla istumi ku katsutrutuvvi paneelmaja kortõri sohva pääl ja mõtlõmi noidõ hirmside aigu pääle, ku tohlõtanu palkmajan nuu võhru meid ründsi.

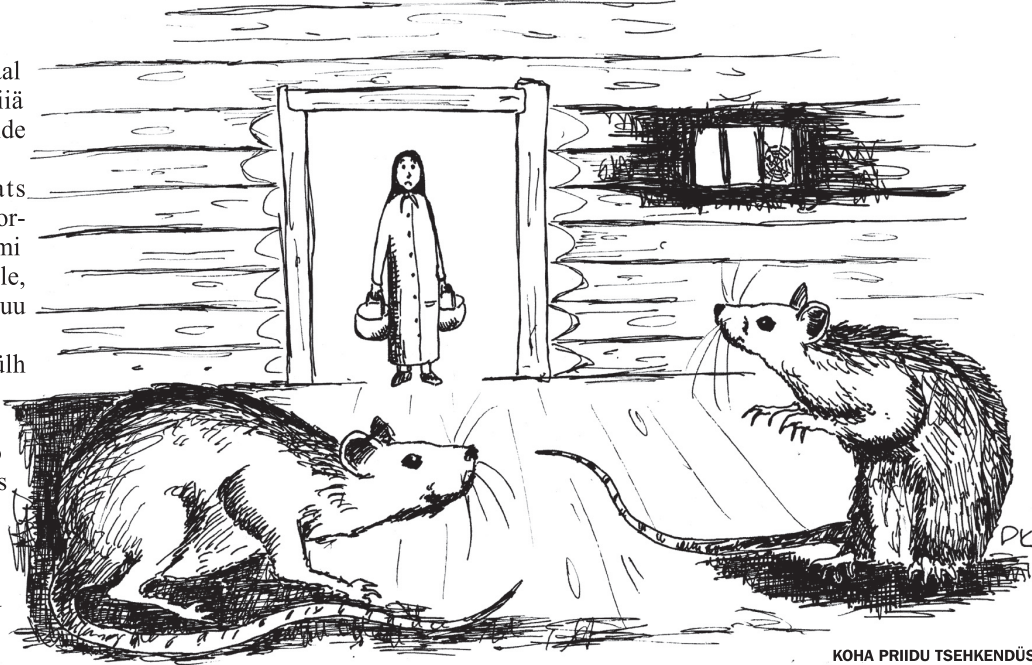
Näid oll' egäl puul, külh aidan, laudan, tarõ pääl ja põrmandu all, esiki sainu seen. Ainumanõ kotus, kon noid elukit es olõ, oll' savvusann.

Võhru olli kavala – puuri vai sõs lõksiga näid kinni püüdä oll' rassõ, ku mitte võimalda. Kihvti pruuvõva noorõmba-ullimba. «Vana kala» nii lihtsäge õngõ es lää.

Võhru pidi ütõsi süüke parõmbas ku tõisi. Parõmbidõ lätsi pääle makõmba juurõvilä, põrkna ja tsukrupiit, sis verrev piit. Takapuu oll' tsigapiit (eläjäpiit) ja kardoka. Juurõviläkasvatatõit mõistva nuu rüüveläjä väega häste är pettä. Vafo ala jätet juurõviläunik võisõ putmalda saista sügõsest keväjani. A ku lätsit unikust piite võtma, vaiu tuu kossõdi kokko. Unikit hoitsõ pistü tühäs jüredü koorõ ja pääl-mäne kiht.

Ku võhru naksi pessä tege-mä, kas poigmisõ jaos vai muidõ magamisõs, es pelgä nä esiki lehmi säläst karvu kakku. Üüga põcti lehmä puul-pallas.

Juhtu esi nägemä, ku võhr lehmä sälän maka. Ku sita-unik pikembäs aos lauta jättä, võit kimmäs olla, et tuu om

KOHA PRIIDU TSEHKENDÜS

otsast otsani poigõ täüs tett.

Pääle omma võhru-mammi niisama edevä ku mi, naasõki. Unõhti ütõskõrd kingit käekellä (kulladsõ) õdagu farmi lavva pääle ja hummogus oll' kell kaonu, kaõ ku suur!

Ütskõrd õnnistu ütõs vanõmb ja priskõmb võhr kinni püüdä ja timä karvo veidü kõrvõta. Perän lasimi tä vahtsõst valla-lõ. Õdagu ilda kuulimi välän suurt müdinät nigu olõsi suur tuul välän. Patareiga oll' nätä, kuimuudu suur võhrukari mi aida päält alla juusk ja üle nurmõ naabri-talo poolõ sibasi. Sääll oll' näid külh musttuhat tükki. Paar nädälit oll' kõik peris vakka, a sõs naas näid jälki aigupiten tagasi tulõma. Talost tallo käümise peräst kutsutas noid eläjit rändrotõs.

Vahtsõn elopaigan Põlva kandin võhrõ es olõ esiki mitte keldrin, kon kardoka ja põrkna. A «külälise» meile pikapääle

iks tulli – nuu armsakõsõ tarõhiire.

Tahimi näid kinni püüdä, a puuri ja lõksi olli vanna kotusõhe maaha jäänu. Mõtlimi sis täämbäde ao tehniat pruuvi. Pruugõmi rotilliimi. Teimi liimist tsõõri papitükü pääle, pannimi kesk tsõõri tükükese juustu – parõmb viil ku hiirijuustu. Säimi hiirile söõgilavva küüki.

Üüse, ku oll' vaia välälaküki minnä, sis es julgu kõõgius-sõst müüdä minnä. Tuuperäst, et ma pelgä noid väikeisi karvatsit elukit. Naisi hirmu, nigu üldäs! Hummogu hiile tassakõistõ küüki ja kai tooli ala – ei midägi. Külälisi söõgi-laud oll' putmalda. Tõsõl üül sama lugu. Mu papil tull' tuu pääle nalatujo. Tä võtt maast tuu liimi ja juustutükükese paprõtükü ja kirof üte veere pääle: «Hiir, tulõ pääle!» Joonist sõs tõistõ otsa noolõ, miä

näüdäs juustu pääle ja kirof sinnä: «Ja kuis miildüs sullõ kõik seo?»

Ja kac imcht! Järgmädsel hummogul oll'gi külälise platsin. Taat tekõ sõs nullõ asa selges, et mi külälise omma väega koolitõdu elä-jä. Üüse oll' pümme ja hiir es näe lukõ, a ku valgõs lätõ, lugõ reklaami ja lätõski pääle. Ku hiirel kõtt täüs sai, teimi tälle külma vanni... ja jäimi vahtsõ «sõpru» uutma.

Niimuudu saimi viil mito jüräjat kätte. A sis saiva vist kõik lugõmisõ-himolidõ hiire otsa. Vahtsõ «opilaisi» nakkami sügõses uutma, sis nakkas egäl puul koolitus-aig.

A mi teimi hiiri jaos nüüt joba inglõskeelidõse lühkü kursusõ. Papitükü pääle kirofami: WELCOME TO ESTONIA. Siiani ei olõ viil suuvjit ollu.

Rohkõmb inemiisi!

Kõgõ tähtsamb asi inemise, ettevõttõ, riigi vai ütõskõik mink man om hää nimi vai kuulsus. Hää nimi vai kuulsus om tuu asi, kuis ütõst vai tõsõst aasast arvatas.

Matusõbüroo kuulsus, kiä ärkoolnu imä sassi aiva ja matussist tsirkusõ teivä, om parhilla sitt. Andsi kuulsus om näütõses viil sitõmb ku ütõskõik määndse matusõbüroo uma, SEB-panga ja Swedbanka kuulsus om viimätsel aol mustlasõst kaardimoori umaga ütõsugunõ.

Politsei kuulsus om läbi ao ütõtemuudu sitt ollu. Sinitsen mundrin mehel, kiä võsun su massina kibõhust mõõt ja ildamba trahvi tege, om rassõ autojuhilõ hinnäst hääst külest näüdädä. Ku meid Ilvesse Aapoga mõnõ aasta tagasi Tarto liina päält kinni võeti ja vangõ panti, näimi mi mõlõmba politsei kuulsust lähkust päält. Politsei tohtõ ropõnda, rinnust kinni krappa, mu pudõli puust vasta maad purus raputa ja sõs võlssi nii et suu suitsas, et ma esi lahe ja laamõndi. Kudu Kalev, kiä tävveste ilmsüüldä oll', panti nelläs pääväs kinni. Sääne asi, miä päält säandsit juhtumiisi kõgõst politseisüste-mist perrä jääs, omgi kuulsus.

Loi Postimehest, et Kurõs-saarõ-Tarto bussin mobiiltelefonist ilma jäänu tudõnginõio kirof Tarto politseilõ luulõvõr-min avaldusõ: *Otsin menti!* / *Kas või fragmenti!* / *Herosest, kes sulgõks Shiva destruktivse*

RUITLASÕ OLAVI,
projekti juht

silma. / Ma jäin oma telefonist ilma!

Politseikomissar Kotka Kert kirof tudõnginõiolõ vastusõ ja mõtõl ammõtlõgu vormi asõmõl sammu-muudu luulõkiilt pruuki: *Ja kuigi kõva häälega / ei lubadusi hüüame, / siiski Teid neil murepäevil / abistada püüame.*

Mul naas kõrraga hää. Mainõkujondamisõ kallal toimõndasõ firma ja säält tulõ miljonidõ iist mõtõlda ulluisi nigu «Welcome to Estonia» vai tetäs arõngukava «Ecsti Toit», käüdäs söõgimessel Grüne Woche, Prodexpo, Gastro, Interfood ja kuulõtõdas vällä koolinuuri projekt piimstriim – piimä ja piimämuutõdõ üleskitmises. Ja tolku ei määnestki!

Sa võit kümme miljonni dollarit panda verivorsti kuulsus-tõ, a tä näge õks vällä nigu sitajunn. Sa võit rõnnalatsõ-lõ piimämuutõdõ üleskitmise projektõ tetä, a tä pidä õks tissi parõmbas... A Kotka Kert kujondõ politsei mainõ ilma projektõl, uma kuupalga iist ja niimuudu, et mõio.

Asa säsu om lihtsä. Ku hädä kõrral saasi jaoskunnan politsei asõmõl inemise käest api küssü, olõsi tõlõm mõlõmbilõ parõmb. Ku pääministri asõmõl kõnõlõsi televiisorist inemine, olõsi mõnõki asa mõistõta-vamba. Raha iist saa sitajunni-sugust verivorsti, inemine es pidänü tõsõ inemise jaos sääne defitsiit olõma ja tedä võinu egäl puul priilt saia.

Tossu Tilda pajatusõ

Laat

Kolm naistõrahvast – kats kõhnõmbat ja ütõ väikumbat kasvu trulla – istõ rian bussijaaman pingi pääl ja ai juttu. No külh nä tsäagati!

Mano astõ tutvva miis ni küsse: «Mis kuunolõk tan om?» Üts muttõst oll' väega tsäpe vasta ütõlemä: «Vanastõ ütõldi, et kon om kats Kasaritsa naist ja hani, sääll om laat!»

Kõik mihi peräst!

Tütär, kinkal aastit pääle kesk-iä, kaivaõ umalõ vanalõ imäle:

«Ma tunnõ, et mul nakkas silmännagemine är kaoma.»

Imä, ello nännü tark naanõ tiidõ õkva: «Kuis tuu silmännagemine inämb hää saa olla, ku sa olõt elopäävä mihi vahtnu!»

Allaandminõ

Liinibuss saisõ lõpp-piätõsen, müüdä sõitsõ pulmarõng.

«Näet, valgõ lipu auto külän puha üles tõmõmadu...» ohas ütõ bussin istja. «Iks valgõ! Tuu tähendäs jo allaandmist, kapitulatsioonikiitõ allakiro-tamist!» kiitõ tä naabri.

Hüvä nõu

Kardokakõrvanõ 1

Vaia lätt:
2 sibulat
1 antoonovka-upin
suula, hapundkuurt

Praadi sibula õli seen puul-pehmes. Sis panõ manu kooridõ ubinatükü ja ¼ klaasi vett.

Havvuta kõik seo kraam kaasõ all pehmes. Sis lasõ pääle sorts hapundkuurt, või viil ka ketõupit panda.

Süü kardoka kõrvalõ, a om

hää ka võiuleevä pääle panda, esieranis sis, ku lihatükükese kah panõt.

Kardokakõrvanõ 2

Vaia lätt:
2 sibulat
heeringäfilee

hapukurk
hapundkuurt

Praadi sipul är, sis panõ mano heeringäfilee-tükü, hapukurk ja hapukuurt. Sekä scgi ja havvuta.

KRUUSAMÄE MAIMU

Latsilõ

Vastussõq saatkõq
Tartu 48, Võro liin
65609 Uma Leht vai
info@umaleht.ee.

Manoq kirotagõq uma nimi, vannus, aadrõs ja televõnoninumõf. Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai kasette ja Uma Lehe klepse.

Mineväkõrdsõ puulehe-mõistatusõ õigõq vastussõq: 1 – petäi, 2 – kuus, 3 – katai, 4 – kõiv, 5 – vaher, 6 – pai, 7 – tamm, 8 – tsirel, 9 – lõhmus vai pahn, 10 – pluum, 11 – uibu.

Avvuhinna saavaq **Lutsu Janeli (7)** Misso vallast Määsi küläst ja **Kõivo Kristel (9)** Verskast.

Scokõrdsõ mõistatusõ vastussõq saadaq ärq ildampa 13. märdikuu pääväs!

Seon majan eläs säidse last: neli tütärlast ja kolm poiskõist.

Sa saat näide nimeq teedäq, ku panõt silbiq õigõhe kokko!

AN
KAT
EM
KAR
RE
RI
KAAR
RI
LA
MA
LI
PIIT
NI
MA

Uma Lehe viies suur sügõsene jutuvõistlus!

Oodami võistlusõlõ kattõ sorti juttõ:

1. Periselt juhtunu naõakas lugu

2. Periselt juhtunu tõsinõ, piaaigu uskmalda lugu

- Egä inemine või saata nii pallõ juttõ ku taht.
- Egä jutt võisi olla kas eräle fail (ku saadõtas e-kiräga) vai kirofõ eräle paprõ pääle.
- Egän jutun piäsi kimmähe olõma kirän säändse asa: päälkiri, mis aastal (ku ei mälehtä täpsõle, sõs umbõs) lugu juhtu, täpsä kotussõ-nimi, kon lugu juhtu, jutu tegeläisi õigõ nime (ku tahati, et lehen olu teil vai ti juttõ tegeläisil tõnõ (vällämõtõld) nimi, kirotagõ tuu eräle luu lõppu mano!).
- Egä jutu (!) mano kirotagõ kimmähe uma nimi, aadrõs ja televõnoninumõf!
- Tõsitsit ja nalälidsi juttõ hindas žürii eräle.

Jutu saatkõ 17. märdikuu pääväs: info@umaleht.ee vai Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro liin. Tunnissõna: jutuvõistlus.

Pääavvõhind: 3 tunni aovõitmist Põlva Tarbijate Ühistu vahtsõn **bowlingusaalin vahtsõn EDU kaubanduskeskusõn Põlvan (bowling, piljard, teretulõmast-joogi 4-6 inemisele)** ja hulk muid häid avvuhindu vana Võromaa ettevõtõilt ja Umalt Lehtelt!

Täpsem teedüs 21.10 Uman Lehen, tel 78 22 221 vai info@umaleht.ee